

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 2 Απριλίου 2008, με την ακόλουθη σύνθεση: Γεώργιος - Σταύρος Κούρτης, Πρόεδρος, Ιωάννης Καραβοκύρης, Χρήστος Ντάκουρης, Νικόλαος Αγγελάρας, Ελένη Φώτη, Κωνσταντίνος Κανδρής και Αντώνιος Τομαράς, Αντιπρόεδροι, Ηλίας Αλεξανδρόπουλος, Θεοχάρης Δημακόπουλος, Γεώργιος Κωνσταντάς, Διονύσιος Λασκαράτος, Μιχαήλ Ζυμής, Ευφροσύνη Κραμποβίτη, Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Γαρυφαλλιά Καλαμπαλίκη, Ευάγγελος Νταής, Χρυσούλα Καραμαδούκη (εισηγήτρια), Μαρία Βλαχάκη, Νικόλαος Μηλιώνης, Γεωργία Μαραγκού, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ευαγγελία - Ελισσάβητ Κουλουμπίνη, Κωνσταντίνα Ζώη, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία-Κωνσταντάρα και Αγγελική Μυλωνά, Σύμβουλοι (οι Αντιπρόεδροι Ευστάθιος Ροντογιάννης και Φλωρεντία Καλδή και οι Σύμβουλοι Σωτηρία Ντούνη, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και Ελένη Λυκεσά απουσίασαν δικαιολογημένα).

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Γεώργιος Σχοινιωτάκης.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Ιωάννα Αντωνογιαννάκη, Επίτροπος, Προϊσταμένη της Γραμματείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να αποφανθεί στο παραπεμπόμενο ενώπιον της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 100 παρ. 5 του Συντάγματος, με την 1059/2006 απόφαση του II Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000), που είναι εφαρμοστέες στην από 28.2.2003 (αριθμ. καταθ. 202/28.2.2003) έφεση του ... , και ο οποίος παραστάθηκε μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου του ...

Το Ελληνικό Δημόσιο, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών, παραστάθηκε δια του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης, ο οποίος κλήθηκε στη συζήτηση κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 1 του ν. 2479/1997, παραστάθηκε δια του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Με την 20/30.1.2002 απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους απορρίφθηκε ένσταση του....., κατά της 19377/14.11.2000 πράξης της 42^{ης} Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, απορριπτικής αίτησής του για κανονισμό σ' αυτόν κατά μεταβίβαση σύνταξης από την αδελφή του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, με την αιτιολογία ότι δεν προβλέπεται η συνταξιοδότηση αρρένων αδελφών αποβιώσασας πολιτικής συνταξιούχου.

Κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης της Επιτροπής Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων ασκήθηκε ενώπιον του ΙΙ Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου η από 28.2.2003 έφεση, με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης και ο κανονισμός στον ανωτέρω σύνταξη κατά μεταβίβαση από την θανούσα αδελφή του. Στην έφεση αυτή εκδόθηκε η 1059/2006 απόφαση του ΙΙ Τμήματος, με την οποία παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 100 παρ. 5 του Συντάγματος, το ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη των εφαρμοστέων στην ένδικη υπόθεση διατάξεων του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000) σε συνδυασμό με το άρθρο 4 του Συντάγματος.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε :

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του ασκήσαντος την έφεση, που ζήτησε να κριθούν ως αντισυνταγματικές οι διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα και να γίνει δεκτή η έφεση.

Τον Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, για το Ελληνικό Δημόσιο και για τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος ζήτησε να κριθούν συνταγματικές οι ανωτέρω συνταξιοδοτικές διατάξεις και να απορριφθεί η έφεση. Και

Το Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε να κρίνει η Ολομέλεια ότι οι διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα έρχονται σε αντίθεση με το άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τους Αντιπροέδρους Χρήστο Ντάκουρη και Κωνσταντίνο Κανδρή και τις Συμβούλους Ευφροσύνη Κραμποβίτη και Ασημίνα Σαντοριναίου που απουσίασαν λόγω κωλύματος και τη Σύμβουλο Αγγελική Μυλωνά που αποχώρησε από τη διάσκεψη σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο,

Αποφάσισε τα εξής :

I. Η υπό κρίση υπόθεση νόμιμα επαναφέρεται σε νέα συζήτηση μετά την έκδοση της 2370/2007 μη οριστικής απόφασης της Ολομέλειας του Δικαστηρίου και την εκτέλεση όσων διατάχθηκαν με αυτή και πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω, κατ' αντιμωλία όλων των διαδίκων, το παραπεμφθέν, με τη 1059/2006 απόφαση του II Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (ως προς το θέμα της παραπομπής ενώπιον της Ολομέλειας ζητήματος συνταγματικότητας ή μη διάταξης νόμου κατά το άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος βλ.Ολ. Ελ. Συν. 1591/2002, 153/2003 και 1923/2005, όπου και μειοψηφία).

II. Με την 20/30.1.2002 απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους απορρίφθηκε ένσταση του....., αδελφού της αποβιώσασας άγαμης πολιτικής

συνταξιούχου....., κατά της 19377/14.11.2000 πράξης της 42^{ης} Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, απορριπτικής αίτησής του για κανονισμό σ' αυτόν κατά μεταβίβαση σύνταξης από την αδελφή του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, με την αιτιολογία ότι αυτός δεν δικαιούται την αιτούμενη σύνταξη, αφού δεν προβλέπεται από τις ως άνω διατάξεις η συνταξιοδότηση αρρένων αδελφών αποβιώσασας πολιτικής συνταξιούχου. Κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης της Επιτροπής Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων ο αδελφός του ανωτέρω....., ως προσωρινός δικαστικός συμπαραστάτης του, άσκησε ενώπιον του II Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου την από 28.2.2003 έφεση, με την οποία ζητεί την ακύρωση της απόφασης αυτής και τον κανονισμό στον άγαμο άπορο (και ανίκανο) αδελφό του ...σύνταξης κατά μεταβίβαση από την θανούσα αδελφή τους. Στην έφεση αυτή εκδόθηκε η 1059/2006 απόφαση του II Τμήματος, με την οποία παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 100 παρ. 5 του Συντάγματος, το ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη των εφαρμοστέων στην ένδικη υπόθεση διατάξεων του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000) σε συνδυασμό με το άρθρο 4 του Συντάγματος. Ειδικότερα, το Τμήμα έκρινε ότι η θεσπιζόμενη με τις επίμαχες διατάξεις ρύθμιση αποκλείει από τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων, τους άπορους δηλαδή άγαμους αδελφούς που συντηρούνταν κυρίως από αυτόν που απεβίωσε, πρόσωπα τα οποία τελούν κάτω από τις ίδιες συνθήκες με τις

άπορες άγαμες αδελφές, υπέρ των οποίων θεσπίζεται με τις ανωτέρω διατάξεις δικαίωμα σύνταξης, με μόνο κριτήριο τη διαφορά φύλου και χωρίς αποχρώντες λόγους, ενόψει των σύγχρονων κοινωνικών συνθηκών, αφού κατά την κρίση του Τμήματος, συντρέχει και ως προς την ως άνω κατηγορία των άπορων άγαμων αρρένων αδελφών ο δικαιολογητικός λόγος που επέβαλε τη θέσπιση της ειδικής και ευμενούς αυτής συνταξιοδοτικής ρύθμισης υπέρ των άγαμων άπορων θήλεων αδελφών και ο οποίος συνίσταται στην παροχή προστασίας από την πολιτεία στα πρόσωπα εκείνα, στα οποία ο αποβιώσας παρείχε, κατά κύριο λόγο, τα μέσα συντήρησης και αποτελούν, ως εκ τούτου, προστατευόμενα μέλη της πατρικής οικογένειας, και η επίμαχη συνταξιοδοτική ρύθμιση, κατά το μέρος που αποκλείει τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης από τους άγαμους άπορους αδελφούς που συντηρούνταν κυρίως από τον θανόντα υπάλληλο ή συνταξιούχο, είναι ανίσχυρη ως αντίθετη στα άρθρα 4 παρ. 2 και 116 του ισχύοντος, κατά τον κρίσιμο στην ένδικη υπόθεση χρόνο, Συντάγματος.

III. Με την παρ. 2 του άρθρου 4 του Συντάγματος, που αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της γενικής αρχής της ισότητας, που κατοχυρώνεται με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου, στον τομέα της κοινωνικής θέσης και της νομικής αντιμετώπισης των δύο φύλων, αφενός μεν απαγορεύεται η δημιουργία άνισων καταστάσεων και η διαφοροποίηση του περιεχομένου των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των πολιτών, τόσο μεταξύ τους, όσο και έναντι της Πολιτείας, με βάση το φύλο, αφετέρου δε επιβάλλεται να παρέχονται και στα δύο φύλα ίσες δυνατότητες και ευκαιρίες. Αποκλίσεις από την αρχή της ισότητας των

δύο φύλων είναι, κατά το άρθρο 116 παρ. 1 του Συντάγματος, θεμιτές μετά την 1.1.1983 μόνο αν δικαιολογούνται από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος, όπως είναι λόγοι που ανάγονται στην προστασία της μητρότητας (άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος) ή σε καθαρώς βιολογικές διαφορές που επιβάλλουν τη λήψη ιδιαίτερων ευνοϊκών μέτρων ή τη διαφορετική μεταχείριση των γυναικών. Από αυτά παρέπεται ότι ο κοινός νομοθέτης δεν επιτρέπεται να ρυθμίζει διαφορετικά ουσιωδώς όμοιες σχέσεις, καταστάσεις ή κατηγορίες πολιτών και να αποκλείει με μόνο κριτήριο το φύλο και χωρίς τη συνδρομή αποχρώντων λόγων γενικότερου κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος, ενόψει των σύγχρονων κοινωνικών αντιλήψεων και συνθηκών, μια συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών από ορισμένη ευμενή ρύθμιση, που ισχύει για το άλλο φύλο.

IV. Στο άρθρο 6 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000) ορίζεται ότι: «Αν ο υπάλληλος από αυτούς που αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2 πέθανε αφού είχε αποκτήσει δικαίωμα σε σύνταξη ... ήταν άγαμος ή χήρος χωρίς παιδιά ή διαζευγμένος χωρίς παιδιά, δικαιούνται σύνταξη από το Δημόσιο Ταμείο: α) ... β) Αν δεν υπάρχει πατέρας ή αν αυτός πέθανε έστω και πριν αποκτήσει δικαίωμα σε σύνταξη, η άπορη χήρα μητέρα και για φυσικό τέκνο η άπορη φυσική μητέρα, εφόσον είναι άγαμη, και οι άπορες άγαμες αδελφές, εφόσον τα πρόσωπα αυτά τα συντηρούσε κυρίως αυτός που πέθανε». Με τις διατάξεις αυτές ο συνταξιοδοτικός νομοθέτης εισάγει ειδική ευνοϊκή ρύθμιση για τις άπορες άγαμες αδελφές, που συντηρούνταν κυρίως από αυτόν που απεβίωσε, έχοντας αποκτήσει δικαίωμα σε σύνταξη από το Δημόσιο,

αποκλείοντας με μόνο κριτήριο το φύλο και χωρίς αποχρώστες, ενόψει των σύγχρονων κοινωνικών συνθηκών, λόγους μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων, αυτή των άπορων άγαμων αρρένων αδελφών που συντηρούνταν κυρίως από αυτόν που απεβίωσε, μολονότι τελούν και αυτοί κάτω από τις ίδιες συνθήκες με την προαναφερόμενη κατηγορία των άπορων άγαμων θήλεων αδελφών και συντρέχει και για αυτούς ο ίδιος λόγος που επέβαλε τη θέσπιση της ως άνω ειδικής και ευμενούς ρύθμισης, ο οποίος (λόγος) συνίσταται στην παροχή προστασίας από την πολιτεία στα πρόσωπα εκείνα, στα οποία ο αποβιώσας παρείχε, κατά κύριο λόγο, τα μέσα συντήρησης και αποτελούν με την έννοια αυτή προστατευόμενα μέλη της πατρικής οικογένειας. Επομένως, η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, κατά το μέρος που αποκλείει τη συνταξιοδότηση των αγάμων αρρένων αδελφών που είναι άποροι και συντηρούνταν κυρίως από τον θανόντα υπάλληλο ή συνταξιούχο του Δημοσίου, εισάγει αδικαιολόγητη διάκριση μεταξύ των δύο φύλων, που αντίκειται στην αρχή της ισότητας αυτών, που καθιερώνεται στο άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος, και είναι, ως εκ τούτου, ανίσχυρη. Για την άρση δε της άνισης αυτής μεταχείρισης των δύο φύλων πρέπει να επεκταθεί και στην κατηγορία των άπορων άγαμων αρρένων αδελφών η ως άνω ευνοϊκή ρύθμιση που ισχύει για τη συνταξιοδότηση των άπορων άγαμων θήλεων αδελφών θανόντος υπαλλήλου που έχει θεμελιώσει δικαίωμα σύνταξης από το Δημόσιο. Άλλωστε, η άνιση αυτή συνταξιοδοτική μεταχείριση μεταξύ αρρένων και θηλέων αδελφών δεν ήρθη ούτε με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 και 4 του ν. 1902/1990 (άρθρα 5 παρ. 4 και 6

παρ. 6 του π.δ. 166/2000), με τις οποίες ο συνταξιοδοτικός νομοθέτης, συμμορφούμενος προς τη συνταγματική επιταγή της άρσης των ανισοτήτων μεταξύ των δύο φύλων (άρθρο 116 παρ. 1 του Συντάγματος), όρισε, αντίστοιχα, ότι «Οι θυγατέρες και άπορες άγαμες αδελφές, που έχουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα από γονείς ή αδέρφια που προσλήφθηκαν στο Δημόσιο από 1^{ης} Ιανουαρίου 1983 και μετά, αποκτούν δικαίωμα σύνταξης με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις που αποκτούν το δικαίωμα αυτό και τα αγόρια» και ότι «Οι άπορες άγαμες αδελφές, που έχουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα από αδέρφια που προσλήφθηκαν στο Δημόσιο από 1^{ης} Ιανουαρίου 1983 και μετά, παύουν να συνταξιοδοτούνται μετά την ενηλικίωσή τους, εκτός αν σπουδάζουν ή είναι ανίκανες για εργασία, οπότε εφαρμόζονται όσα ισχύουν για τις θυγατέρες του προηγούμενου άρθρου». Τούτο δε, διότι με τις ανωτέρω διατάξεις ο νομοθέτης, εκδηλώνοντας σαφώς τη βούλησή του να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται το υφιστάμενο ευνοϊκό για τις άπορες άγαμες αδελφές συνταξιοδοτικό καθεστώς (άρθρο 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα) αναφορικά τουλάχιστον με εκείνες που έλκουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα από αδελφό ή αδελφή που προσλήφθηκε στο Δημόσιο πριν από την 1.1.1983, διατηρεί την υφιστάμενη αδικαιολογήτως δυσμενή εις βάρος των απόρων αγάμων αρρένων αδελφών συνταξιοδοτική μεταχείριση, με συνέπεια το ευνοϊκό υπέρ των απόρων αγάμων θήλεων αδελφών συνταξιοδοτικό καθεστώς του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα να εφαρμόζεται και για τους άπορους άγαμους άρρενες αδελφούς που έλκουν το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα από

αδελφό ή αδελφή που έχει προσληφθεί στο Δημόσιο μέχρι 31.12.1982 (βλ. και Ολ. Ελ. Συν. 748/2002, 735/2002, 650/1999, 1273/1996, 1523/1993).

V. Ακολούθως, επιλύοντας η Ολομέλεια του Δικαστηρίου το παραπεμφθέν ενώπιόν της, με τη 1059/2006 απόφαση του ΙΙ Τμήματος, ζήτημα της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000), αποφαινεται ότι οι διατάξεις αυτές, κατά το μέρος που αποκλείουν τη συνταξιοδότηση των άγαμων αρρένων αδελφών που είναι άποροι και συντηρούνταν κυρίως από τον θανόντα υπάλληλο ή συνταξιούχο του Δημοσίου, εισάγουν αδικαιολόγητη διάκριση μεταξύ των δύο φύλων και αντίκεινται στο άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος, είναι δε κατά τούτο ανίσχυρες. Μετά την επίλυση δε του παραπεμφθέντος ζητήματος, η υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί στο ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου για περαιτέρω εκδίκαση σύμφωνα με όσα έγιναν κατά τα ανωτέρω δεκτά για την επίμαχη συνταξιοδοτική ρύθμιση.

Για τους λόγους αυτούς

Δικάζει κατ' αντιμωλία των διαδίκων.

Αποφαίνεται ότι οι διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β' εδάφιο τελευταίο του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000) αντίκεινται στο άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος κατά τα ειδικότερον αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Και

Αναπέμπει την υπόθεση στο ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου για περαιτέρω εκδίκαση.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 21 Μαΐου 2008.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΥΡΤΗΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΑΡΑΜΑΔΟΥΚΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΙΩΑΝΝΑ ΑΝΤΩΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στις 26 Ιουνίου 2008.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΥΡΤΗΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΙΩΑΝΝΑ ΑΝΤΩΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗ